

Teories factorials

H. J. Eysenck, R. B. Cattell, J. McCrae i P. Costa són autors que s'inclouen dins del model de recerca dels trets de la personalitat.

Destaquen per la perspectiva d'anàlisi diferencial, amb l'aplicació de l'anàlisi factorial com a instrument matemàtic per a descriure l'estructura de la personalitat.

Per a ells, la conducta és determinada per una estructura de personalitat que es forma amb un conjunt de factors estables i generals.

Tots comparteixen l'objectiu de fer una taxonomia (classificació) dels trets de personalitat i elaboren models descriptius i explicatius de l'estructura d'aquesta personalitat.

H. J. Eysenck (1916-1997). EPQ

Va descriure l'estructura de la personalitat segons un model de tres dimensions (de segon ordre) o tipus bàsics, mitjançant l'aplicació de la tècnica de l'anàlisi factorial.

Com a part del seu model, destaca un **contingut descriptiu**, orientat a descriure els trets bàsics de la personalitat, i un **contingut explicatiu**, centrat en la investigació sobre les bases biològiques. Va ser un defensor del component biològic enfront del component ambiental.

Dissenyà tests de personalitat amb els quals es mesuraren les tres dimensions:

L'extraversió i el *neuroticisme* són dimensions que es troben en la gran majoria de models de la personalitat que busquen determinar l'estructura de personalitat mitjançant la tècnica d'anàlisi factorial.

El *psicoticisme* va aparèixer en un moment més tardà del model d'Eysenck, i metodològicament s'ha mostrat com el factor més feble.

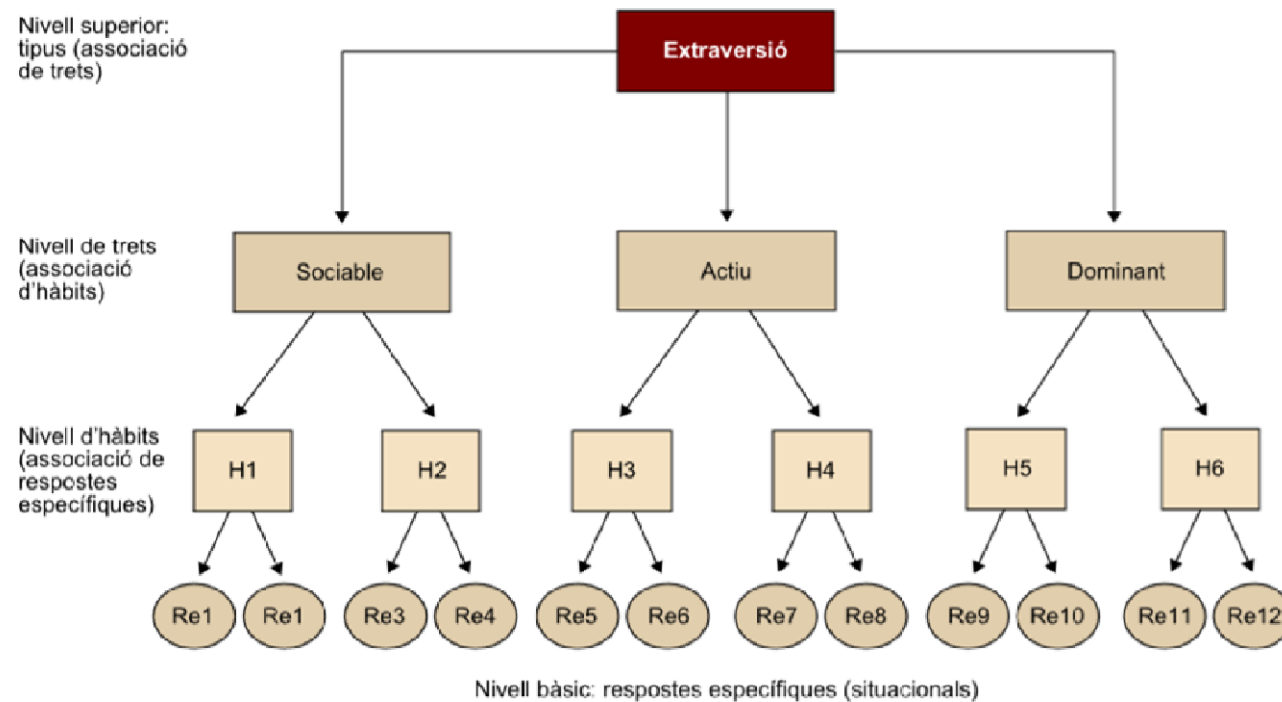
La teoria d'Eysenck inclou una quarta dimensió de personalitat, la intel·ligència general o factor g.

Proposa una **estructura jeràrquica** per a l'anàlisi de la conducta. La conducta es pot estudiar en diferents nivells de generalització, des del nivell més bàsic, la resposta específica en una situació particular, fins al **tipus**, que és el nivell superior en la generalització.

Les **respostes específiques** (o conductes puntuals o concretes) s'associen descrivint **hàbits** de conducta (o conductes habituals); aquests hàbits poden ser associats descrivint els **trets** de personalitat. I els trets també es poden agrupar per a definir el **tipus**.

L'aplicació de la tècnica d'anàlisi factorial a partir de les respostes específiques a qüestionaris de personalitat dissenyats per ell mateix, li van permetre definir aquesta estructura de la personalitat, la qual, en el nivell més general, està formada de tres grans tipus temperamentals bipolars: extraversió (E), neuroticisme (N) i psicoticisme (P).

En la figura següent s'il·lustra la representació de l'organització jeràrquica de la personalitat concretada en la dimensió d'extraversió.

Qüestionaris de personalitat d'Eysenck

El seu primer qüestionari (MMQ) volia ser una mesura de neuroticisme. Usava 22 ítems referits a conductes específiques.

S'hi sumaven 18 ítems de l'escala de mentides de l'MMPI. Molt influït pel qüestionari de Guilford-Zimmerman, del qual pren uns quants ítems.

En 1959 fa un nou qüestionari MPI.

En 1964, l'**EPI** (*Eysenck personality Inventori*) millora l'anterior.

1975. **EPQ**. Conté quatre escales; dues mesuren les ja clàssiques, neuroticisme i extraversió, l'escala L de mentides i presenta una nova escala que cerca mesurar la dimensió P (psicoticisme).

1985. Versió revisada de l'EPQ-R (versió en espanyol i en català).

Neuroticisme

Tens

Ansiós

Trist

Emotiu

Culpa

Baixa
autoestima

Irracional

Tímid

Psicoticisme

Agressiu

Fred

Impulsiu

No empàtic

Creatiu

Antisocial

Incommovible

Egocèntric

Extraversió

Sociable

Vital

Actiu

Aventurer

Assertiu

Surgent

Despreocupat

Dominant

Cercador de
sensacions

R. Cattell (1905-1998). 16 PF

Cattell proposa l'existència d'una estructura de personalitat natural i unitària. Opina que aquesta estructura ha de trobar-se de manera empírica, com els elements del món físic. L'eina per a aquest descobriment és l'anàlisi factorial.

Dins del corrent factorial lèxic, considera que les diferents i primordials formes de ser queden reflectides en el llenguatge. Així, recollint les paraules que es refereixen a comportaments humans, obtindrem les principals variables definitòries dels comportaments.

Les diferències individuals que són més significatives en les transaccions quotidianes entre les persones seran, finalment, codificades en el seu llenguatge. Com més important siga la diferència o el tret, més persones ho notaran i desitjaran parlar-ne. El tret o diferència serà denominat d'alguna manera. Així, es confirma que el llenguatge és una bona font per a conèixer trets de personalitat.

Aquesta idea la tingueren Allport i Odbert en 1936. Recopilaren vora 18.000 termes relacionats amb la personalitat. A partir d'aquests termes Cattell començà l'elaboració del 16 PF.

Model integratiu dels cinc grans

En 1961, dos investigadors de les Forces Aèries, Tupes i Christal, estudiaren les dades de trets de Cattell i trobaren cinc factors recurrents. Aquest treball va ser replicat poc després per Norman, i també va descobrir que cinc factors eren suficients per a explicar tipus molts variats de personalitat.

Els factors foren els següents: extraversió, agradabilitat, consciència, estabilitat emocional i cultura.

Els últims anys ha anant prenent força el model dels cinc factors (*Big Five*) i s'han fet molts i interessants treballs al voltant d'aquesta taxonomia.

L'entusiasme actual per aquest model podria suggerir que es tracta d'una proposta recent, però ja als anys trenta, un important teòric de la personalitat, Mc Dougall, i un eminent psicometrista, Thurstone, plantejaven els avantatges d'emprar un nombre de cinc factors per a explicar la personalitat.

Però realment, ha sigut la tasca de Paul Costa i Robert McCrae el que ha donat a aquest model actualitat i projecció, gràcies a la construcció del NEO-PI-R. Moltes han sigut les rèpliques d'investigacions factorials que mostraven els mateixos resultats i confirmen l'estructura pentafactorial, els anomenats per Goldberg *Big Five*, suggerint que cadascun engloba un important nombre de trets més específics.

Les diverses investigacions han elaborat instruments diferents per a mesurar els *Big Five*.

N'esmentem dos:

- **Qüestionari *Big Five*** de Caprara, Babaranelli i Borgogni (Itàlia, 1993) **BFQ**. Aplicable a partir de 16 anys, inclou 132 preguntes de respostes múltiples. De seguida se'n va fer una adaptació espanyola (1995). Les dimensions que mesura són: energia, amistositat, consciència, estabilitat emocional i obertura.
- I la prova que més rellevància va assolint, **l'inventari de personalitat NEO** (The Personality Inventory NEO), desenvolupada per McCrae i Costa (1985). L'última revisió d'aquest instrument (NEO-PIR) consta de 240 ítems, 48 ítems per a cada escala. Té una versió reduïda molt útil. Mesura energia, afabilitat, tenacitat, estabilitat emocional i obertura mental.

FACTOR I	BAIX	Tranquil, reservat, vergonyós, silenciós, tímid, solitari.
	ALT	Parlador, assertiu, actiu, energètic, obert, franc, dominant, fort, entusiasta, presumptuós, sociable, valent, aventurer, sorollós, líder.
FACTOR II	BAIX	Crític, gelat, hostil, bregador, dur de cor, poc amable, cruel, sever, poc agrair, agarrat.
	ALT	Simpàtic, amable, agrair, afectiu, blanet de cor, càlid, generós, confiat, útil, indulgent, agradable, afable, cordial, cooperatiu, gentil, elogiador, sensible.
FACTOR III	BAIX	Despistat, desordenat, frívol, irresponsable, descuidat, poc formal, oblidatís.
	ALT	Organitzat, detallista, planificador, eficient, responsable, fiable, de confiança, concienzut, precís, pràctic, pausat, que té cura, caut.
FACTOR IV	BAIX	Tens, ansiós, nerviós, malhumorat, preocupat, susceptible, poruc, s'autocompaixeix, temperamental, inestable, es castiga, emotiu.
	ALT	Estable, calmat, satisfet, poc emotiu.
FACTOR V	BAIX	Ordinari, interessos estrets, senzill, superficial, poc intel·ligent.
	ALT	Interessos amplis, imaginatiu, intel·ligent, original, penetrant, curiós, sofisticat, artístic, llest, ocurrent, perspicaç, enginyós, graciós, amb recursos, informat, lògic, civilitzat, prudent, refinat, digne.

TAULA 3.4. Adjectius assignats a cadascun dels Cinc Grans Factors de Personalitat, adaptat per John (1990) de McCrae, Costa i Busch, (1996).